

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας: η βασική έρευνα στο προσκήνιο

Ένας μηχανισμός που προετοιμάζει τη "νέα γενιά καρπών" της έρευνας και φέρνει την αριστεία στο κέντρο της ευρωπαϊκής επιστήμης εισάγεται, σύμφωνα με τον Επίτροπο για την επιστήμη και την έρευνα Janez Potočnik, στο 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πρόκειται για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (European Research Council, ERC), φορέα αρμόδιο για τη χρηματοδότηση της βασικής έρευνας, στο πλαίσιο του προγράμματος "Ιδέες" του 7ου ΠΠ.

Αποστολή του Συμβουλίου είναι να υποστηρίζει δραστηριότητες έρευνας αιχμής που αναλαμβάνονται με πρωτοβουλία των ίδιων των ερευνητών και διεξάγονται από μεμονωμένες ομάδες, που συναγωνίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η χρηματοδότηση των ερευνητικών έργων θα γίνεται με βάση την επιστημονική τους ποιότητα (αριστεία), μετά από αξιολόγηση από σώμα ανεξάρτητων κριτών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας, που βρήκε θερμούς υποστηρικτές στην επιστημονική κοινότητα όλης της Ευρώπης, παρουσιάζει ένα επιπλέον ενδιαφέρον για την Ελλάδα: πρόεδρος του Επιστημονικού του Συμβουλίου εξελέγη ο Έλληνας καθηγητής Βιολογίας Φώτης Καφάτος

"Ιδέες" για τη βασική έρευνα αιχμής στο 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο

Η έρευνα αιχμής (frontier research) που διεξάγεται με πρωτοβουλία των ίδιων των ερευνητών αποτελεί κινητήριο μοχλό πλούτου και κοινωνικής προόδου, δεδομένου ότι διανοίγει νέες προοπτικές επιστημονικής και τεχνολογικής εξέλιξης, και δραματίζει καθοριστικό ρόλο για την παραγωγή νέων γνώσεων, ικανών να οδηγήσουν σε νέες εφαρμογές και νέες αγορές.

Παρά το σημαντικό αριθμό επιτευγμάτων και τις υψηλές επιδόσεις που έχει να επιδείξει σε πολλούς τομείς, η Ευρώπη δεν αξιοποιεί κατά το βέλτιστο δυνατό τρόπο το ερευνητικό δυναμικό και τους ερευνητικούς της πόρους, ενώ χρειάζεται να αποκτήσει άμεσα μεγαλύτερη ικανότητα παραγωγής γνώσεων.

Η καθιέρωση ενός ευρωπαϊκής κλίμακας μηχανισμού ανταγωνιστικής χρηματοδότησης της έρευνας αιχμής που αναπτύσσουν μεμονωμένες ομάδες αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας, και συμπληρώνει τις άλλες κοινοτικές και εθνικές δραστηριότητες. Ο μηχανισμός αυτός θα βελτιώσει το δυναμισμό και την ικανότητα της Ευρώπης να προσελκύει τους καλύτερους ερευνητές των ευρωπαϊκών και των τρίτων χωρών και τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Το πρόγραμμα "Ιδέες" είναι ο άξονας του 7ου ΠΠ για την ενίσχυση της έρευνας αιχμής, μιας νέας ουσιαστικά προσέγγισης της βασικής έρευνας, που συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Πρόκειται για την έρευνα που πραγματοποιείται στα όρια μεταξύ των διαφόρων επιστημών και η οποία, αν και δεν σχετίζεται άμεσα με την αγορά, βρίσκεται στην "πρώτη γραμμή" της δημιουργίας νέας γνώσης που είναι απαραίτητη για τις εφαρμογές του μέλλοντος. Οι υπόλοιποι άξονες του 7ου ΠΠ περιλαμβάνουν τα προγράμματα "Συνεργασία" (συνεργατική έρευνα μεταξύ βιομηχανικής και ακαδημαϊκής κοινότητας σε συγκεκριμένες θεματικές περιοχές), "Ανθρώπινο Δυναμικό" (κινητικότητα ερευνητών, δράσεις Marie Curie) και "Ικανότητες" (ερευνητικές υποδομές, περιφέρειες γνώσης, μικρομεσαίες επιχειρήσεις).

Ο προϋπολογισμός για το "Ιδέες" ανέρχεται στα 7, 5 δισ. ευρώ. Ερευνητικές ομάδες θα συναγωνίζονται, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για χρηματοδότηση έργων σε ερευνητικές περιοχές της επιλογής τους, σε οποιοδήποτε επιστημονικό και τεχνολογικό πεδίο, συμπεριλαμβανομένων της μηχανικής, των κοινωνικοοικονομικών και των ανθρωπιστικών επιστημών. Κριτήριο αξιολόγησης θα είναι η επιστημονική αριστεία.

Αρμόδιο όργανο για την υλοποίηση του προγράμματος είναι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (ERC), που φιλοδοξεί να εδραιώσει το ρόλο του στην ευρωπαϊκή έρευνα μακροπρόθεσμα, πέρα από το 7ο ΠΠ, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εγγυάται για την πλήρη αυτονομία και ακεραιότητά του. Οι αρμοδιότητες του περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την κατάρτιση του προγράμματος εργασίας και τον έλεγχο της εφαρμογής του, τη διαμόρφωση των μεθόδων αξιολόγησης και τη διασφάλιση της επιστημονικής ποιότητας.

Η επιστημονική στρατηγική και η λειτουργία του ERC διασφαλίζονται από το Επιστημονικό Συμβούλιο, ένα ανεξάρτητο σώμα 22 διακεκριμένων επιστημόνων. Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου εξελέγη ο Έλληνας καθηγητής Βιολογίας Φώτης Καφάτος, μετά από ψηφοφορία των μελών. Αντιπρόεδροι ορίστηκαν οι καθηγητές Helga Nowotny, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Έρευνα (EURAB) και μέλος του επιστημονικού κέντρου Wissenschaftszentrum Wien, και Daniel Esteve, Διευθυντής Ερευνών στο κέντρο CEA Saclay (Service de Physique de l'etat condensé- SPEC).

Αποστολή του Επιστημονικού Συμβουλίου, το οποίο ουσιαστικά αντιπροσωπεύει την επιστημονική κοινότητα, είναι η υλοποίηση όλων εκείνων των δράσεων για την προώθηση της δημιουργικής και καινοτόμου έρευνας. Στο πλαίσιο αυτό το Συμβούλιο θα έχει, μεταξύ άλλων, την εποπτεία των αποφάσεων για θέματα χρηματοδότησης και διαχείρισης (π.χ. προσκλήσεις υποβολής προτάσεων, όρους χρηματοδότησης, κριτήρια επιλογής) και θα εγγυάται την επιστημονική ποιότητα των σχετικών δράσεων.

Επίσης, στους ρόλους του συμπεριλαμβάνεται η κατάρτιση ετήσιου προγράμματος εργασίας, ο καθορισμός της διαδικασίας αξιολόγησης από κριτές, καθώς και η παρακολούθηση και ο έλεγχος ποιότητας της εφαρμογής του προγράμματος από επιστημονική άποψη. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών επικοινωνίας για την προβολή των δράσεων του Συμβουλίου στην επιστημονική κοινότητα, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και σε όλους τους εμπλεκόμενους (stakeholders).

Το Επιστημονικό Συμβούλιο θα υποστηρίζεται από μια επιτροπή για την υλοποίηση του προγράμματος (Dedicated Implementation Structure, DIS). Προβλέπεται, επίσης, η συγκρότηση ενός ευέλικτου πενταμελούς διοικητικού συμβουλίου, το οποίο θα διασφαλίζει τη συνοχή μεταξύ της χάραξης της στρατηγικής και της υλοποίησης του προγράμματος. Μέλη του συμβουλίου αυτού θα είναι ο Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι του Επιστημονικού Συμβουλίου, ένας Γενικός Γραμματέας και ο Διευθυντής της επιτροπής για την υλοποίηση του προγράμματος.

Σχολιάζοντας το ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας, ο καθ. Φ. Καφάτος επισημαίνει πως στόχος είναι η ικανοποίηση των υψηλότερων προσδοκιών της επιστημονικής και ακαδημαϊκής κοινότητας. Προς αυτή τη κατεύθυνση το Επιστημονικό Συμβούλιο θα υιοθετήσει μια ευέλικτη και αποτελεσματική δομή για τη διαμόρφωση και διασφάλιση του απαραίτητου οργανωτικού πλαισίου για την έρευνα, σύμφωνα με διεθνή πρότυπα. Όσον αφορά τη συμμετοχή του στο Συμβούλιο, ο Φ. Καφάτος δηλώνει χαρακτηριστικά: "Ήταν μια προσωπική επιλογή και μια ευκαιρία να συνεισφέρω σε μια πρωτοβουλία ζωτικής σημασίας για την επιστήμη στην Ευρώπη".

Στρατηγική για τη χρηματοδότηση της έρευνας

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας δημοσίευσε πρόσφατα τις γενικές κατευθύνσεις της στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της βασικής έρευνας, τουλάχιστον για την πρώτη περίοδο λειτουργίας του. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Επιστημονικού Συμβουλίου, καθ. Φ. Καφάτο, στόχος της δημοσίευσης είναι η έγκαιρη προετοιμασία των επιστημονικών οργανισμών και η προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων χρηματοδότησης.

Σύμφωνα με τα πρώτα αυτά στοιχεία, τα οποία ενδέχεται να τροποποιηθούν, το πρόγραμμα θα έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Προσέγγιση από τη βάση

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας υιοθετεί την προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή (bottom-up approach) για τη χρηματοδότηση της έρευνας, λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις της επιστημονικής κοινότητας. Δίνει έμφαση στην υποστήριξη της διεπιστημονικής έρευνας, στην υιοθέτηση καλών πρακτικών, στη συνέργεια με συμπληρωματικά εθνικά, ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα και στην αποφυγή διπλής χρηματοδότησης κοινών ερευνών.

- Δύο σχήματα χρηματοδότησης

Προβλέπονται δύο σχήματα χρηματοδότησης: η επιχορήγηση εκκίνησης ανεξάρτητης έρευνας (Starting Independent Research Grant scheme) αφορά τη χρηματοδότηση νέων ερευνητών που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της επιστημονικής τους σταδιοδρομίας. Συγκεκριμένα, απευθύνεται σε άριστους νέους ερευνητές, οποιασδήποτε εθνικότητας, με ερευνητική εμπειρία που δεν ξεπερνά τα δέκα χρόνια από την απόκτηση του διδακτορικού τους τίτλου, οι οποίοι εργάζονται ή ενδιαφέρονται να εργαστούν σε κράτη μέλη της ΕΕ και συνδεδεμένες χώρες.

Η επιχορήγηση αφορά τη συγκρότηση της πρώτης ερευνητικής τους ομάδας, ή την ενίσχυση της ομάδας που έχουν πρόσφατα διαμορφώσει, ή την ανάπτυξη του ανεξάρτητου ερευνητικού προγράμματός τους. Η "ανεξαρτησία" των ερευνητών αναφέρεται στη δυνατότητά τους να υποβάλλουν προτάσεις για χρηματοδότηση, να διαχειρίζονται αυτόνομα σχετικά έργα, να δημοσιεύουν ως κύριοι ερευνητές και να επιβλέπουν φοιτητές ή άλλους ερευνητές.

Η επιχορήγηση για προηγμένη έρευνα (Advanced Investigator Research Grant scheme), που θα εφαρμοστεί αργότερα, αφορά την υποστήριξη άριστων και καινοτόμων ερευνητικών έργων που υλοποιούνται από μεμονωμένες επιστημονικές ομάδες, υπό την καθοδήγηση έμπειρων ερευνητών, δηλαδή ερευνητών που βρίσκονται σε μετέπειτα στάδια της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας. Η δομή και τα βασικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης επιχορήγησης είναι υπό διαμόρφωση. ▶

- Επιχορήγηση εκκίνησης: υποβολή, αξιολόγηση, χρηματοδότηση

Οι διαδικασίες συμμετοχής στο πρόγραμμα θα είναι απλές, ευέλικτες και θα ενθαρρύνουν την πρωτοβουλία και την επιστημονική αριστεία. Η υποβολή των προτάσεων θα γίνεται ηλεκτρονικά, σε δύο στάδια. Δηλαδή, οι ερευνητικές ομάδες θα υποβάλλουν αρχικά μια σύντομη πρόταση και, εφόσον αυτή αξιολογείται θετικά, θα έχουν την ευκαιρία να επενδύσουν περισσότερο στην υποβολή μιας αναλυτικής πρότασης.

Κάθε ερευνητής θα έχει το δικαίωμα να υποβάλει μία μόνο πρόταση ανά έτος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας. Θα πρέπει, δε, να μεσολαβεί χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους για διαδοχική υποβολή προτάσεων για την υποτροφία εκκίνησης ανεξάρτητης έρευνας. Οι ερευνητές δεν μπορούν να χρηματοδοτούνται συγχρόνως από δύο ή περισσότερες υποτροφίες. Όσοι, όμως, χρηματοδοτούνται από υποτροφία εκκίνησης ανεξάρτητης έρευνας και διανύουν το τελευταίο έτος της χρηματοδότησης του έργου έχουν το δικαίωμα να υποβάλουν πρόταση για περαιτέρω χρηματοδότηση από το δεύτερο σχήμα για προηγμένη έρευνα.

Η αξιολόγηση θα γίνεται από 15 περίπου επιτροπές επιστημόνων και ακαδημαϊκών που θα καλύπτουν όλες τις ειδικότητες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας. Κάθε επιτροπή θα περιλαμβάνει περίπου 10 μέλη, με θητεία διάρκειας από δύο έως τέσσερα έτη, ενώ το έργο τους θα υποστηρίζεται και από επιπλέον αξιολογητές που θα επιλέγονται με τη βοήθεια των εθνικών συμβουλίων έρευνας των κρατών μελών ή ευρωπαϊκών και διεθνών ερευνητικών οργανισμών.

Τα κριτήρια αξιολόγησης αφορούν τόσο την επιστημονική ομάδα (επιστημονική αριστεία ερευνητών, "ιστορικό" δημοσιεύσεων και έργων, επιτεύγματα, κ.λπ.), όσο και την αριστεία του συγκεκριμένου έργου (επιστημονική αξία, καινοτομία, δυνατότητα υλοποίησης στόχων, προτεινόμενη μεθοδολογία, ερευνητικό και διοικητικό περιβάλλον, κ.λπ.).

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, το ένα τρίτο του ετήσιου προϋπολογισμού του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (περίπου 300-350 εκατ. ευρώ) θα διατίθεται σε 200 περίπου επιχορηγήσεις νέων ερευνητών. Κάθε επιχορήγηση θα κυμαίνεται από 100.000 έως 400.000 ευρώ ανά έτος και η διάρκειά της δεν θα ξεπερνά τα πέντε έτη. Το ύψος της χρηματοδότησης θα καθορίζεται με βάση το μέγεθος της επιστημονικής ομάδας, το ερευνητικό πεδίο, τον τόπο υλοποίησης του έργου, αλλά και το αντικείμενο του έργου, δηλαδή,

εάν αφορά τη συγκρότηση μιας νέας ή την ενίσχυση μιας πρόσφατα διαμορφωμένης ερευνητικής ομάδας.

Η χρηματοδότηση θα είναι ιδιαίτερα ευέλικτη, με προκαθορισμένο όριο συνολικών δαπανών και αποζημίωση με βάση το πραγματικό κόστος. Η πρόταση θα περιλαμβάνει μια ενδεικτική κατανομή του προϋπολογισμού (κόστη προσωπικού, εξοπλισμού, κ.λπ.), ωστόσο θα υπάρχει δυνατότητα τροποποιήσεων ανάλογα με τις ανάγκες του έργου.

Οι πρώτες προσκλήσεις υποβολής προτάσεων αναμένονται με την έγκριση του 7ου ΠΠ, στα τέλη του 2006 ή αρχές του 2007. ■

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας στο Διαδίκτυο

Ο νέος δικτυακός τόπος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (<http://erc.europa.eu>) περιλαμβάνει πληροφορίες για την αποστολή, την οργάνωση, το ιστορικό και τα μέλη του Συμβουλίου. Σε ειδική ενότητα παρουσιάζονται η στρατηγική και οι δράσεις του ERC. Επιπλέον, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να πλοηγηθούν στις εκδόσεις, τις ανακοινώσεις και τα δελτία τύπου του νέου φορέα. Πληροφορίες σχετικά με τις συναντήσεις του Συμβουλίου, καθώς και για άλλες ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις για την έρευνα είναι επίσης διαθέσιμες.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας
<http://erc.europa.eu>

Future European Union research policy
http://ec.europa.eu/research/future/index_en.cfm

European Basic Research Policy (europa)
http://ec.europa.eu/research/future/basic_research/index_en.html

7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (CORDIS)
<http://cordis.europa.eu/fp7>

Γενική Διεύθυνση Έρευνας της ΕΕ
<http://ec.europa.eu/research/>

Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας
<http://eset.certh.gr>

7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (ΕΚΤ)
<http://www.ekt.gr/fp7>

Δικτυακός τόπος "Έρευνα και Καινοτομία" (ΕΚΤ)
<http://www.ekt.gr/research>